

G. Nagy Béla grafikus az 1960-as évek közepétől egy addig szokatlan, újszerű fényképész magatartással lepte meg a soproni utcák embereit. Ez időben vált szenvedélyévé a fotózás, amelynek legfőbb színterét az utca, témáját az ember adta. Nemcsak az addig megszokott, soproni fotográfusokra jellemző, társadalmi konvenciókra épülő fényképező viselkedésmóddal szakított, de az addig szokásos törekvés, a szép megörökítése helyett inkább az érdekeset hajszolta. „Rámenős” volt, de mégsem illetlen; amit lencsevégre kapott, az mindig figyelemfelkeltő és gyakran meglepő volt. Képeit Diane Arbus (1923–1971) amerikai fényképésznő fotóihoz hasonlíthatjuk, akinek alkotásain számos alkalommal a testi fogyatékkal élő vagy beteg emberek keltettek figyelmet. Kiemelném a sopronbánfalvi Elme-szociális Otthon lakóiról készült fotókat, amelyek analógiát mutatnak Diane Arbus utolsó néhány képével, amelyeket elmeorvosintézetben készített.¹

Felmerülhet bennünk a kérdés: G. Nagy Béla mivel szakított? Dulovits Jenő (1903–1972) írja: „Minden művészet, elsősorban pedig a képzőművészetek egyik célja, a szép-érzék kielégítése. Ezért a fénykép is mindig szépségeket tárjon a néző elé.”² Többek között a magyaros stílust követő fényképészek vallották ezt a gondolatot magukénak, és ennek az irányzatnak a tovább élését fedezhetjük fel számos alkotónál a második világháborút követően is. Jeles soproni képviselője volt például Angyalfi Andor (1892–1973) és Csik Ferenc (1894–1984) is.³ Utóbbi művész az újszerűbb felfogást és modernebb témákat is képviselte, mégis „a szép” megfogalmazása volt számára az elsődleges, amelynek számos alkalommal tanújelét adta; például 1982-ben, amikor a Kisalföld című napilapnak adott interjúban is a „szép Sopronról” készített képeit említi.⁴ G. Nagy Béla a népies-ellenfényes stílus formanyelve alól önmagát teljesen mentesíteni tudta, viszont Diebold Károly (1896–1969) akadémikus szemlélete néhány felvételen tetten érhető. Találunk fák lombjai között távolban feltűnő Tűztornyot, amelyen a lombok keretezik és ezzel irányítják a figyelmet a Várostoronyra (1. kép), valamint „dieboldos” utcaképeket ódon épületekkel, amelyek a két világháború közötti Sopronra emlékeztetnek. Azonban fotóinak csekély hányada efféle, inkább jellemzik Susan Sontag (1933–2004) amerikai író gondolatai, amikor arról ír, hogy a ’szép’ fogalmára milyen hatása volt a fényképezésnek: „A fényképezés mint a szokványos szépséggel szembeforduló bizonyos erők hordozója alaposan kiszélesítette számunkra az esztétikai kellemesség fogalmát.”⁵ Diebold Károly múltbeli szép Sopronjával szemben – ahol a polgári értékek megörökítésére látunk példákat, és aki

¹ Susan Sontag: A fényképezésről. Budapest, 2007, 54. (A továbbiakban: Sontag 2007.)

² Dulovits Jenő: Így fényképezek. Budapest, 1957, 5.

³ Kincses Károly: Mítosz vagy siker? A magyaros stílus. Kecskemét, 2001, 129.

⁴ Kisalföld 38. (1982), 25. sz., január 30. 8. p. „Ötven éve fotózik. Csik Ferenc képei”

⁵ Sontag 2007, 158.

az épületeket fotózva arra törekedett, hogy szinte ne is legyen ember a képen – inkább Sopron másik létező arcát „gyűjtötte” és saját korát, az 1970 körüli éveket fedezte fel. A kihaltság helyett sok-sok emberrel varázsolt életet a képbe, akik között hétköznapi interakciókat észlelünk. Az egyszerű, de feltűnést keltő munkanapokat tárja elénk (2. kép).

1. kép. Látkép az Ikva partról, 1974. augusztus 2. (Fotó: G. Nagy Béla)

A hatvanas évek második felétől 1976-ig terjedő időszakban szakadatlanul fényképezett az utcán.⁶ Számba vette ismerőseit és megállította az idegeneket. Rábírta őket, hogy hagyják magukat lefényképezni. Ez nagyjából egybeesett a Kádár-korszak kiegyező ciklusával és az új gazdasági mechanizmussal. Erről a korról szinte leltárszerű jegyzéket kapunk a képek alapján: mint aki távozása előtt még utoljára mindent számba vesz és mindenkiel találkozni akar. Tapasztalhatjuk az elmúlás felett érzett melankóliát, sőt az

⁶ A család tulajdonában megmaradt nagyjából 10 ezer darabosra becsült fotóanyag csaknem minden darabja ebben az időszakban készült. A fotók egy része sajnos helyrehozhatatlanul megrongálódott.

2. kép. Útkövezők, Hátsókapu, 1969. szeptember 13. (Fotó: G. Nagy Béla)

ábrázolás sokkal inkább realista, annak ellenére is, hogy a fényképnek általában sajátja a valóság szebbnek mutatása. G. Nagy Béla lajstromba veszi a város ismert arcait és a mindennapok emberét. Feltűnik előttünk Sopron lakossága függetlenül a társadalomban betöltött helyétől, akár értelmiségi, munkás, vagy városvezető, de G. Nagy Béla a nehéz körülmények között élő, testi hibás vagy beteg embereket is lefényképezte. Feltűnnek arcok, akik az utcán megjelenve „városképet formáló” hatással bírtak. Akiket mindenki ismert, és akik nélkül szegényebb lett volna a mindennapi élet Sopronban. Például: a könyvárus Sanyi bácsi vagy a rágógumit árusító Lajos bácsi, Pintér Jenő alias Piszkos Fred (3. kép), vállalatvezetők, bolti eladók, és sokan mások. Rajtuk kívül számos képen ismert embereket fedezhetünk fel. Egyik képén Szényi Zoltán órásmester Előkapunál lévő üzlete közelében Szilágyi Tibor és Sunyovszky Szilvia színművészekre bukkanhatunk a Várkerületen várakozó fiatalok között (4. kép).

G. Nagy Béla számos eseményt is megörökített. Ezek közül kiemelhetjük az 1969. november 16-án Sopronban tartott találkozót, amelyre a Magyarországgal kapcsolatban álló országok Bécsbe akkreditált követségeinek képviselői, valamint az osztrák kormány

3. kép. Pintér Jenő alias Pizkos Fred vagy Popeye (Fotó: G. Nagy Béla)

személyiségei jöttek Sopronba (5. kép).⁷ Gazdag anyag tanúskodik az egykori soproni KISZ Ifjúsági Házának életéről. A KISZ Központi Bizottság Intéző Bizottságának 1959-es ülésén döntöttek arról, hogy a vidéki városokban a fiataloknak alkoholmentes ifjúsági szórakoztató intézményeket kell létrehozni.⁸ Sopronban 1962 októberében adták át az Ifjúsági Házat a Papréten.⁹ G. Nagy Béla az Ifjúsági Ház Fotó szakkörének tagjaként és vezetőjeként is tevékenykedett, számos alkalommal az ott rendezett koncerteken és programokon is fényképezett. Dokumentálta helyi együttesek fellépését, próbáit, valamint olyan, később nevéssé vált személyiségeket is lefényképezett, mint a Kossuth-díjas ütőhangszeres művész Horváth Kornél. Azért is érdekesek az önfeledten szórakozó fiatalokról készített képek, mert a könnyűzene térnyerésének engedése a Kádár-rendszer ki-

⁷ Kisalföld 25 (1969), 267. sz., november 18. 1–2. p. „Diplomaták Sopronban. Minden esztendőben könnyebb az emberek élete. Osztrák vendégeink nyilatkozatai.”

⁸ *Csatári Bence*: Az ész a fontos, nem a haj. A Kádár-rendszer könnyűzenei politikája. Budapest, 2015, 33. (A továbbiakban: Csatári 2015.)

⁹ Kisalföld 23. (1962), 246. sz., október 20. 3. p. „Felavatták a soproni ifjúsági házat.”

4. kép. Életkép Széchenyi Zoltán órásmester üzlete előtt. A képen felismerhetők Szilágyi Tibor és Sunyovszky Szilvia színművészek. 1969. augusztus 30. (Fotó: G. Nagy Béla)

egyező magatartásának egyik területe volt.¹⁰ Bár szerették volna ellenőrzésük alatt tartani a „három T” politikájával (támogatás–tűrés–tiltás) a fiatalokat, mégis inkább lemaradva követték azok formálódó zenei ízlését és engedelményekre kényszerültek.

Fotóművészként megteremtette saját stílusát és számos műfajt kedvelt, leginkább a portrékat és az életképeket. A Soproni Szálloda és Vendéglátó Vállalat dekorációs részlegénél dolgozott Szabó Alajos grafikusművésszel, aki jelentős hatással volt rá. A vállalat Széchenyi téri műhelyében megannyi művész megfordult, a hely mintegy centrumaként működött az akkori Sopron művészeti életének. Sok-sok portrét készített soproniakról és művészekről, a teljesség igénye nélkül: Sulyok Gabriella (6. kép), Szakál Ernő, Kutas László, de említhetnénk barátját, Major Mihály tanárt is.¹¹ Susan Sontag írja: „Nincs

¹⁰ Csatári 2015. 13.

¹¹ Ezt számos G. Nagy Béla fénykép igazolja, amelyek mind részei az ismert fotóanyagoknak.

5. kép. Kormányfogadás, 1970. november 16. (Fotó: G. Nagy Béla)

pillanat, amely jelentősebb volna bármely másiknál; nincs ember, aki érdekesebb volna bárki másnál.”¹² Valóban! Miért is volna bárki élete jelentősebb a másikénál? Ez jellemezte G. Nagy Béla utcai portréit, hiszen hétköznapi embereket állított meg és azzal, hogy lefényképezte őket, kiemelte és középpontba állította őket, megmutatta, hogy itt mindenki számít!

Rolleiflex és Exa fényképezőgéppel dolgozott, ebből adódóan főleg 60×60 mm-es és 24×36 mm-es filmeket használt.¹³ A Rolleiflex kamerával készített portréknál a gép keresőnyílásába felülről kellett betekinteni, ezáltal azt nagyjából derék- vagy csípőmagasságban kellett tartani. Ez biztosította azt a nézőpontot, amelynél a horizont lejjebb került, mint a megszokott emberi látás magassága, és ez az alsó nézőpont még az átlagembernek is heroikus megjelenést biztosított. Idegent játszi könnyedséggel állított meg az utcán, vagy váratlanul „szembe fotózta”, de egyetlen képen sem látunk kényszeredett mosolyt, sőt a képek arról tanúskodnak, hogy mindenki szívesen fogadta közeledését. Tudott vala-

¹² *Sontag* 2007, 45.

¹³ A család tulajdonában lévő dokumentumok, illetve a fotónegatívak alapján.

6. kép. Sulyok Gabriella, 1970. január 14. (Fotó: G. Nagy Béla)

mit, amivel feloldotta azt a kényszeredett magatartást, amit gyakran tetten érünk azon, aki észreveszi, hogy fényképezik. Kereste azt, akinek volt valami karaktere, és a legnehezebb eseteket is rá tudta venni, hogy elnézzék az akadémikuskodást és hagyják magukat lefényképezni. A képeken ott van az alany személyisége és a felfedezett karakter egyedisége! Arcképeire jellemző a szenvedélymenetesség. Nem feltörő, könnyen felismerhető érzéseket tár elénk, hanem a fotókon kell felfedezni az érzelmeket. A mindennapok nehézségével küzdő családanya, családapa, a vezető beosztású személy magas pozícióból adódó magabiztossága, a csábításnak engedő lány mosolya és még sorolhatnánk...

Zsánerképei első látásra is katartikus élményt jelentenek mindenkinek, aki a korszakban élt. Akkoriban várható és szükségszerű volt, hogy valaki Sopronban is az utca emberét akarja majd lefényképezni, hiszen a 19. században zajló városiasodás a 20. században folytatódva jelentősen átalakította a városképet. A vidéki magyar városokban is a nagyvárosokra jellemző jelenségek kezdtek általánossá válni, így az utcán zajló események váltak érdekessé. Gyakran egy-egy testtartás vagy megfelelő időben elkapott mozdulat ad életet a képnek. A keretezés vagy kivágás néha egészen furcsa, de ilyenkor a fő

7. kép. ABC (Fotó: G. Nagy Béla)

téma mögött látunk valami lényegeset, akár egy feliratot vagy cégtáblát. Egyik sajátos kivágással készített képén például olyan, világvárosokra jellemző életképet látunk, amelyben az ismert ABC üzlet hatalmas neonreklámja alatt rengeteg ember tartózkodik (7. kép). Munkába, haza vagy vásárolni igyekeznek a zsúfolt városban, egymáshoz nagyon közel állva, de mégis elidegenedve. Természetes módon tolulnak fel bennünk az érzések, hiszen újra átéljük fiatalságunkat és ismert arcokat pillantunk meg. Az értékes művészi megfogalmazáson túl látunk ismerős élethelyzeteket. Látjuk az embert, aki büszkén ül motorján, ami akkor a fogyasztói társadalomtól elzárt, átlagos ember számára nehezen beszerezhető eszköz és sokak által vágyott tárgy volt. Látjuk a kedves, ismerős rendőrt, akivel az utcán szembesétáltunk és látjuk az igazoltató, intézkedő rendőrt, ami felidézi bennünk a korszakra jellemző kiszolgáltatottság érzését, hiszen a rend őre hatalmával visszaélve bármikor akadékoskodhatott. Képein a döntő pillanatok időtartamokká tágul-

nak azáltal, hogy a jól megválasztott pillanat az egész korszakra jellemző állítást és tényr tár élénk. Ilyenek voltak a '60-as, '70-es évek!

G. Nagy Béla 1937. május 23-án született Debrecenben. Fényképész végzettsége nem volt, a Széchenyi István Gimnáziumban kezdte középfokú iskolai tanulmányait. Erős volt a kémia iránti érdeklődése, de egy balul sikerült tréfa miatt (könnygázt készített) eltanácsolták a gimnáziumból. A Berzsényi Gimnáziumban érettségizett. 1955-ben felvételizett az ELTE vegyészmérnöki karára, de helyhiány miatt nem vették fel. Az orvosi karon ajánlottak fel neki helyet, de fellebbezés után mégis a vegyészmérnöki karon kezdhetette meg tanulmányait. 1958-ban otthagya az egyetemet és hazaköltözött. 1962-ben idegenvezetői szakképesítést szerzett német és orosz nyelvre. Életének talán legnagyobb hatású mozzanata volt, hogy a '60-as évek elején megismerkedett Szabó Alajos grafikus művészszel, aki 1963-tól lett a munkatársa.¹⁴ Ebben az évben nősült meg, két gyermeke született: Tamás (1965) és László (1968). Dekoratórként számos munkája: felirat, cégta (pl.: Gyöngyvirág Espresso) volt látható évtizedekig (8. kép).

A város 1973-ban Szabó Alajosnak addigi művészi és társadalmi munkája elismeréseként műteremmel is rendelkező lakást biztosított, így a grafikai műhely megszűnt.¹⁵ G. Nagy Béla ezután több munkahelyen is dolgozott (Szolgáltatóipari Szövetkezet, Vendéglátóipari Vállalat, Gastroprint nyomda stb.). Dekoratóri munkája alatt és az azt követő években számos Sopronról készült útikönyv és album fotóillusztrációjának elkészítésében vett részt. Említhetjük például a Zettl-Langer gyűjteményt bemutató kiadványt¹⁶ vagy az 1971-es *Nagycentk* című útikalauzt is, amelyben a fényképészek közül név szerint egyedül őt emelik ki.¹⁷ 1976. szeptember 29-én „gyógyszermérgezés” gyanújával kórházba kerül, ahol alkoholbetegséget diagnosztizáltak nála. Ekkoriban alábbhagyott fényképező szenvedélye. Több kórházi gondozást és gyógykezelést követően 1986-ban rokkantnyugdíjas lett, majd hosszan tartó betegséget követően 1989 decemberben elhunyt.

G. Nagy Béla életművének fennmaradása jelentős örökség. Az értékek megmentése fiának, G. Nagy Lászlónak köszönhető, aki az apai tiltás ellenére 1991-ben felhozta a képeket a szenespincéből. Bár az anyag egy része megsemmisült, bizonyos része pedig sérült volt, mégis hozzálátott a feldolgozásához. A két évtizedig őrzött anyag állományvédelmi munkáit, digitalizálását és retusálását László végezte el, amelyben óriási segít

¹⁴ Az alábbi, család tulajdonát képező dokumentumok alapján: diákigazolvány, vállalati igazolvány, egyetemi felvételi értesítés, idegenvezetői igazolvány, kórházi iratok, közjegyzői iratok, G. Nagy Béla vázlatkönyve stb.

¹⁵ *Gollnhofer Sándor*: Szabó Alajos kiállítása Budapesten. *Soproni Szemle* 35. (1981), 361.

¹⁶ *Thier László*: A Zettl-Langer gyűjtemény Sopronban. Győr-Sopron Megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala (Győr), 1976.

¹⁷ *Csatkai Endre – Friedrich Károly*: Sopron. Budapest, Panoráma, 1971.; *Dr. Gimes Endre*: *Nagycentk*. Győr-Sopron Megyei Idegenforgalmi Hivatal, 1971.; *Becht Rezső – Csatkai Endre – Friedrich Károly – Horváth Ferenc – Thier László*: Sopron. Győr-Sopron Megyei Idegenforgalmi Hivatal, 1976 (hetedik, átdolgozott kiadás).

séget nyújtott élettársa, Kóvári Anna. Ennek köszönhető, hogy az elmúlt években több formában is nyilvánosságot kaptak G. Nagy Béla felvételei. Kiállítása volt például 2015 januárjában a soproni Torony Galériában, vagy a 2015-ös Múzeumok Éjszakáján. Képei önálló facebook oldalon is megtekinthetők.¹⁸

8. kép. A Gyöngyvírág espresso feliratterve (részlet G. Nagy Béla vázlatkönyvéből)

¹⁸ G. Nagy Béla fia, G. Nagy László beszámolója alapján; továbbá <https://hu-hu.facebook.com/G-Nagy-B%C3%A9la-1937-1989-397782587042190/>.